

Tanıtım / Reviews *Tekvin'in İlk Dört Bölümü* (*Giriş-İnceleme-Metin-Dizin*) Üzerine

Melike ÖZEVREN*

Quatuor Prima Capita Geneseos Tvrvice Et Latine adlı eser Osmanlı Devleti'nin bünyesinde bulunan ve İslamiyet dışındaki dinlere mensup olan topluluklar için telif edilmiş dinî nitelikte bir eserdir. Arap harfli olan bu eser, 1739 yılında Doğu dilleri profesörü Nicolaus Wilhelm Schröder tarafından Latince ve Türkçe olarak yayımlanmıştır. Bu yazıda tanıtılan *Tercüme-i Tevrît Tekvin'in İlk Dört Bölümü (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*, Beytullah Bekar tarafından bu baskının esas alınmasıyla hazırlanmış ve 2020 yılında Kriter Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Bu esere, *Quatuor Prima Capita Geneseos Tvrvice Et Latine* adlı eserin iç başlığından esinlenerek *Tercüme-i Tevrît* adı verilmiştir.

Bu nitelikte bir eserin varlığı şüphesiz ki Osmanlı Devleti'nin farklı dinlere ve bu dinlere mensup olanlara hoşgörüsünün somut bir tanığıdır. Etnik köken bakımından çeşitlilik gösteren Osmanlı Devleti'nde farklı dinlere mensup milletlerin manevi ihtiyaçlarını giderebilmeleri için önlerine herhangi bir set kurulmamış, aksine bu çeşitlilik hoşgörü ile karşılanmıştır. Bu hoşgörünün göstergelerinden birisi de muhakkak ki *Quatuor Prima Capita Geneseos Tvrvice Et Latine (Tekvin'in İlk Dört Bölümü-Türkçe ve Latince)*'dir.

Köklü bir geçmişe sahip olan Türk milleti; tarih boyunca farklı milletlerle sürekli iç içe olmuş, bu da milletler arası kültür alışverişini kaçınılmaz kılmıştır. Bu kültür alışverişinin kendisini dinde de gösterdiği herkesçe bilinir.

Türkler, farklı dinleri benimsemesinin yanı sıra İslamiyet'i kabul ettikten sonra kendi bünyesinde barındırdığı farklı dinlere mensup topluluklara, milletlere hoş-

* Arş. Gör., Kırklareli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırklareli, Türkiye.
Elmek: mozevren@klu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-9535-5485>.

Geliş Tarihi / Received Date: 29.06.2021
Kabul Tarihi / Accepted Date: 11.10.2021

DOI: 10.30767/diledeara.956224

görü ile yaklaşmış ve herhangi bir zorlama veya ötekileştirmede bulunmamıştır. Bu hoşgörü Osmanlı Devleti döneminde de devam etmiştir. Osmanlı Devleti hem etnik köken hem de mensup olunan din açısından çok renkli bir toplum yapısına sahiptir. Gayrimüslimleri ötekileştirmeden onların can ve mal emniyetleri konusunda hassas davranmış; dinlerini, âdetlerini, geleneklerini ve kültürlerini yaşamaları için güvenli ve özgür bir ortam hazırlamıştır. Ayrıca farklılıklara karşı da saygı göstermiştir. Bu durum, Osmanlı Devleti'nde hoşgörünün ve adaletin bir göstergesidir.

Tarihî kaynaklara bakıldığında da Osmanlı Devleti'nin bu konuya bakış açısını ve bu konuda izlediği yolu görmek mümkündür. Yine gerek bu dönemde gerekse de daha önceki dönemlerde şarkiyatçıların kayda geçtikleri eserler, Osmanlı Devleti'nin dine ve ırka olan saygıyı, hoşgörüyü gözler önüne sermiştir. *Quatuor Prima Capita Geneseos Tyrcice Et Latine* adlı eser de okuyucusuna hem dönemdeki farklılıklara olan saygıyı hem dil özelliklerini hem de Türkçenin söz yapma gücünü gösterir.

Kitabın Türkçe kısımları Arap harfli ve harekesizdir. Türkçe kısımların Arap harfleriyle yazılmış olması, kitabın Osmanlı Devleti içinde yaşayan Hristiyan ve Museviler için tercüme edilmiş olabileceğini akıllara getirmektedir (Bekar 2020: 39). Eserde bazı dinî terimler, doğrudan alınmak yerine Türkçe bir sözcükle karşılanmıştır. Bu eserle, Türkçenin, çağdaş dönemde olduğu gibi tarihî dönemde de söz yapımından faydalanarak Türkçeleştirmeyi tercih ettiği görülmektedir.

Tekvîn, Tevrat'ın beş bölümünden birisidir. Tevrat; sırasıyla Tekvîn, Huruç, Levililer, Sayılar ve Tesniye olarak beş bölümden oluşmuştur. Bu kitaplarda yaratılıştan Hz. Musa'nın vefatına kadar geçen dönemde cereyan eden olaylar, kronolojik sırayla anlatılmakta; dinî, hukuki ve ahlaki ahkâm ayrıntılı biçimde verilmektedir. Tevrat'ın kitapları arasında üslûp birliği yoktur (Adam 2012: 41a).

Tevrat'ın ilk bölümü olan Tekvin, elli fasıldan müteşekkildir. Bu bölümde Hz. Musa'dan önce gerçekleşmiş hadiseler hikâye şeklinde verilmiştir. Âlemin ve insanlığın yaratılışından, Hz. Âdem'in işlediği suçtan, yeryüzüne inişinden, Nûh tufanından, Hz. İbrahim'in ve oğullarından, İsrailoğullarının Mısır'a gelişlerinden, Hz. İshak, Hz. Yakup ve Hz. Yusuf'un Mısır'daki ikametlerine kadarki olaylardan bahseder (Önal 2019: 316). Dr. Beytullah Bekar'ın hazırlanmış olduğu bu eserde Tekvîn'in ilk dört faslı incelenmeye tabi tutulmuştur.

Eser, yansıttığı dönem itibarıyla Osmanlı hakimiyeti altında yaşayan farklı ırk ve dinden olan topluluklara karşı gösterilen hoşgörüyü ve saygıyı yansıtır. Bu tarzda bir eserin verilmesi devletin gayrimüslimlere inanç konusunda herhangi bir baskı yap-

madığını kanıtlar. Eski Uygur döneminde başlayan, Karahanlı döneminde gelenek-selleşen ve İslamiyet'in kabul edilmesini takip eden ilk yıllarda da devam eden dinî terimlerin Türkçeleştirilmesi eserde az da olsa görülür.

Bu çalışma; “Giriş”, “Birinci Bölüm”, “İkinci Bölüm” ve “Üçüncü Bölüm”den oluşturulmuştur.

“Giriş” bölümünde, Türklerin ilk olarak Gök Tanrı inancına sahip oldukları ve sonrasında çeşitli sebeplerle din değiştirdikleri, din değiştirmeye birlikte kutsal metinleri çevirmeye başladıkları, bu çevirilerde *Tercüme-i Tevrît*'in yeri ve Göttingen Üniversitesi Kütüphanesinde muhafaza edildiği anlatılmıştır. *Tercüme-i Tevrît* ve yazarı, Doğu dilleri profesörü olan Nicolaus Wilhelm Schröder hakkında da ayrıca bilgi verilmiştir.

‘İmla Özellikleri’, ‘Ses Bilgisi’, ‘Şekil Bilgisi’, ‘Sonuç’ ve ‘Kaynakça’ başlıklarının toplandığı “Birinci Bölüm”; eserin araştırımcı tarafından incelemelerinin yapıldığı bölümdür. Bu bölüm; eserin imla özellikleri, ses bilgisi ve şekil bilgisi özellikleri, eserde geçen örnekler ve bu örneklerin geçtiği yerler de belirtilerek ayrıntılı bir biçimde okuyucuya sunulmuştur.

‘İmla Özellikleri’ alt başlığı; ‘Ünlülerin İmlası’, ‘Ünsüzlerin İmlası’, ‘Yazımlarında İkilik Olan Bazı Kelimeler ve Eklerin İmlası’ ve ‘Yabancı Kökenli Kelimelerin İmlası’ başlıkları altında incelemeye tabi tutulmuştur. ‘Ses Bilgisi’ alt başlığında, ‘Ünlüler’ ve ‘Ünsüzler’ hakkında bilgi verilirken; ‘Şekil Bilgisi’ alt başlığında da ‘Yapım Ekleri’, ‘İsimler-İsim Çekimi’, ‘Sıfatlar’, ‘Zamirler’, ‘Zarflar’, ‘Fiiller-Fiil Çekimi’ ve ‘Edatlar’ başlıkları altında incelemeler yapılmıştır. Bu bölümün her alt başlığında muhakkak çeviri eserden örnekler verilmiştir. Bu yöntem de okuyucuya eserin imla özelliklerini somutlaştırarak göstermesi açısından mühimdir.

‘Sonuç’ kısmında eserin Osmanlı Devleti’nde bulunan gayrimüslimler için tercüme edildiği tahmininde bulunulmuştur. Tercüme eden yazarın bazen sözcüklerin aslına sadık kalmadığı ve sözcükleri halktan duyduğu gibi doğru veya yanlış bir şekilde esere aldığı tespit edilmiştir. Bu tespitin yanında imla özelliklerine ilişkin tespitler de on sekiz madde hâlinde sıralanmıştır. ‘Sonuç’ kısmından sonra eserin incelenmesinde istifade edilen kaynaklar ‘Kaynakça’ başlığında verilmiştir.

“İkinci Bölüm”; ‘Tıpkıbasım ve Metin’ alt başlığının yer aldığı bölümdür. Burada, *Tekvîn*'in ilk dört bölümü; tıpkıbasımı, transkripsiyonu ve Latincesi bir bütün olarak tek sayfada ve tek paragraf hâlinde verilmiştir. Evvelki faşıl, “1/0. Tercüme-i

Tevrît" başlığı altındadır. Bu fasılda Tanrı'nın dünyayı yaratışı ve bu yaratılışın ilk altı günü otuz bir paragraf ile verilmiştir. "2/0. İkinci fasıl" başlığında dünyanın yaratılışının yedinci günde tamamlandığı, Hz. Âdem'in ve Hz. Havva'nın yaratılışı yirmi beş paragraf ile verilmiştir. "3/0. Üçüncü fasıl"da yirmi dört paragraf ile Hz. Âdem ile Havva'nın cennet-i Aden'den kovuluşu; "4/0. Dördüncü fasıl"da yirmi altı paragraf ile Kayın (Kabil) ile Habil kıssası hikâye şeklinde verilmiştir. Bu bölüm, Türkçenin her dönemde olduğu gibi bu dönemde de ne kadar zengin ve güçlü olduğunu bir kez daha gösterir. Eski Uygur Türkçesinden bu yana dinî metinlerde görülen Türkçenin terim yapma ve kavram karşılama gücünü *Quatuor Prima Capita Geneseos Tvrlice Et Latine* adlı eserde görmek mümkündür. Dilin zenginliği, sözcük yapma imkânları ve üretkenliği bu eserle kendisini bir kez daha kanıtlamıştır.

"Üçüncü Bölüm"de 'Dizin' ve 'Özel Adlar Dizini' verilir. Bu bölüm, çalışmayı zenginleştiren bir bölümdür. Dizinde çalışmanın "İkinci Bölüm"ünde verilen tıpkıbasımda geçen her madde başı, bağlamına göre kelime grubu veya cümle içinde verilmiştir. Ayrıca yabancı kökenli kelimelerin kökeni de madde başının hemen yanında yer almıştır. 'Özel Adlar Dizini'nde tıpkıbasımda geçen her özel ad madde başı olarak gösterilmiştir:

"Pison ırmak adı (Ceyhun Irmağı) p. 2/11 (*biriniñ adı p. 2/11*)¹"

Latineden Türkçeye Nicolaus Wilhelm Schröder tarafından tercüme edilen *Quatuor Prima Capita Geneseos Tvrlice Et Latine (Tekvin'in İlk Dört Bölümü-Türkçe ve Latince)* adlı eser, Dr. Beytullah Bekar tarafından hassasiyetle incelenerek *Tercüme-i Tevrît Tekvin'in İlk Dört Bölümü (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)* adıyla okuyucunun istifadesine sunulmuştur. Bu çalışma Tevrat'ın ilk bölümü olan Tevrit'in yabancı bir Türkolog tarafından kaleme alınması ve döneminin ses ve şekil özelliklerini yansıtmaları bakımından önemlidir. Dinî terimlerin Türkçeleştirilmesi bakımından söz yapımı üzerine çalışan araştırmacıların incelemesi gereken bir kaynaktır.

¹ Bekar 2020: 148.

Kaynakça

- Adam, B. (2012). Tevrat. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 41, s. 40-45). içinde TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Bekar, B. (2020). *Tercüme-i Tevrît Tevrît'in İlk Dört Bölümü (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Önal, R. (2019). Kur'ân ve İlahî Kitaplar. *Sistematik Kelam* (s. 308-344). içinde İstanbul: Lissans Yayıncılık.